

Tab. 2. Przewidywane zmiany w liczbie zatrudnionych lekarzy weterynarii w poszczególnych dziedzinach według opinii ankietowanych lekarzy weterynarii

Zmiana	Kraje należące do UE	Kraje nie należące do UE	Razem
↑ WZROST	Jakość i bezpieczeństwo żywności Zwierzęta egzotyczne Ochrona zdrowia publicznego Medycyna alternatywna Ochrona środowiska Dobrostan zwierząt Zwierzęta towarzyszące Epidemiologia Rolnictwo ekologiczne	Zwierzęta towarzyszące Jakość i bezpieczeństwo żywności Ochrona środowiska Dobrostan zwierząt Zwierzęta sportowe Ochrona zdrowia publicznego Zwierzęta egzotyczne Medycyna alternatywna	Jakość i bezpieczeństwo żywności Ochrona zdrowia publicznego Zwierzęta egzotyczne Ochrona środowiska Medycyna alternatywna Dobrostan zwierząt Zwierzęta towarzyszące Epidemiologia Rolnictwo ekologiczne Badania naukowe
= BRAK ZMIAN	Zwierzęta sportowe Badania naukowe Hodowla ryb	Epidemiologia Hodowla ryb Badania naukowe Hodowla zwierząt Rolnictwo ekologiczne	Zwierzęta sportowe Hodowla ryb
↓ SPADEK	Eksperymenty na zwierzętach Zdrowie stada Hodowla zwierząt	Zdrowie stada Eksperymenty na zwierzętach	Eksperymenty na zwierzętach Zdrowie stada Hodowla zwierząt

Tab. 3. Przewidywane zmiany w liczbie zatrudnionych lekarzy weterynarii w poszczególnych dziedzinach według opinii ankietowanych pracodawców

Zmiana	Kraje należące do UE	Kraje nie należące do UE	Razem
↑ WZROST	Jakość i bezpieczeństwo żywności Zwierzęta towarzyszące Medycyna alternatywna Ochrona środowiska Ochrona zdrowia publicznego Dobrostan zwierząt Zwierzęta egzotyczne Rolnictwo ekologiczne	Jakość i bezpieczeństwo żywności Ochrona środowiska Dobrostan zwierząt Ochrona zdrowia publicznego Rolnictwo ekologiczne Zwierzęta towarzyszące Medycyna alternatywna Zdrowie stada Epidemiologia Badania naukowe Zwierzęta egzotyczne	Jakość i bezpieczeństwo żywności Ochrona środowiska Zwierzęta towarzyszące Ochrona zdrowia publicznego Dobrostan zwierząt Medycyna alternatywna Zwierzęta egzotyczne Rolnictwo ekologiczne Epidemiologia Zdrowie stada
= BRAK ZMIAN	Badania naukowe Hodowla zwierząt Zwierzęta sportowe Eksperymenty na zwierzętach Hodowla ryb	Hodowla ryb Eksperymenty na zwierzętach Hodowla zwierząt Zwierzęta sportowe Zwierzęta egzotyczne	Badania naukowe Zwierzęta sportowe Hodowla ryb Hodowla zwierząt Eksperymenty na zwierzętach
↓ SPADEK	Zdrowie stada		

Tab. 4. Przewidywane zmiany w liczbie zatrudnionych lekarzy weterynarii w poszczególnych dziedzinach według opinii przedstawicieli organizacji konsumenckich

Zmiana	Kraje należące do UE	Kraje nie należące do UE	Razem
↑ WZROST	Jakość i bezpieczeństwo żywności Ochrona zdrowia publicznego Dobrostan zwierząt Medycyna alternatywna Zwierzęta towarzyszące Ochrona środowiska Epidemiologia Zdrowie stada Badania naukowe Rolnictwo ekologiczne Zwierzęta egzotyczne	Ochrona środowiska Dobrostan zwierząt Jakość i bezpieczeństwo żywności Ochrona zdrowia publicznego Rolnictwo ekologiczne Zdrowie stada Zwierzęta towarzyszące Zwierzęta sportowe Epidemiologia Badania naukowe Medycyna alternatywna	Jakość i bezpieczeństwo żywności Ochrona zdrowia publicznego Dobrostan zwierząt Ochrona środowiska Zwierzęta towarzyszące Medycyna alternatywna Zdrowie stada Epidemiologia Rolnictwo ekologiczne Badania naukowe Zwierzęta sportowe
= BRAK ZMIAN	Hodowla zwierząt Zwierzęta sportowe	Hodowla ryb Eksperymenty na zwierzętach Hodowla zwierząt Zwierzęta egzotyczne	Hodowla zwierząt Zwierzęta egzotyczne
↓ SPADEK	Eksperymenty na zwierzętach		Eksperymenty na zwierzętach

W ramach realizacji projektu przeprowadzono, między innymi, badania rynkowe obejmujące wszystkie kraje biorące w nim udział. Zadanie to powierzono włoskiej firmie Nomisma, wyłonionej w drodze przetargu. Badania podzielono na dwie fazy. W pierwszej dokonano oceny zawodu weterynaryjnego w oparciu o wskaźniki demograficzne, posługując się najnowszymi danymi statystycznymi dotyczącymi liczby wydziałów, studentów i lekarzy weterynarii. Wyniki tych badań zostały już opublikowane w *Medycynie Weterynaryjnej* (3).

W drugiej fazie zebrano informacje potrzebne do postawienia prognoz dotyczących przyszłości zawodu weterynaryjnego. Źródłem tych informacji były ankiety skierowane do trzech grup respondentów: lekarzy weterynarii, instytucji zatrudniających lekarzy weterynarii oraz organizacji konsumenckich będących odbiorcami usług weterynaryjnych. W ramach wykonanych badań nawiązano kontakty z 3000 osób, w tym z 1600 lekarzami weterynarii, 900 przedstawicielami pracodawców oraz 500 przedstawicielami organizacji konsumenckich.

Najważniejszą grupę docelową stanowili lekarze weterynarii. Aby możliwe było porównanie wyników uzyskanych w różnych krajach, dążono do zachowania takich samych proporcji pomiędzy lekarzami reprezentującymi poszczególne obszary działalności zawodowej. Wyodrębniono 6 grup lekarzy weterynarii reprezentujących:

1. Lecznictwo zwierząt towarzyszących – 17,1%
2. Lecznictwo zwierząt gospodarskich – 17,1%
3. Praktykę mieszaną – 5,7%
4. Instytucje rządowe i sektor publiczny – 20,0%
5. Edukację i badania naukowe – 20,0%
6. Przedsiębiorstwa przemysłowe – 20,0%

W każdym kraju uczestniczącym w projekcie przygotowano

listę zawierającą nazwiska 105 lekarzy weterynarii, z której wybrano losowo 70 osób. Ogółem otrzymano 823 wypełnione kwestionariusze.

Do instytucji zatrudniających lekarzy weterynarii, określanych w dalszej części artykułu mianem „pracodawców”, zaliczono przedsiębiorstwa przemysłu paszowego, spożywczego i farmaceutycznego oraz organizacje zawodowe zrzeszające lekarzy weterynarii, takie jak izby lekarsko-weterynaryjne oraz inne związki i stowarzyszenia. Do pracodawców zaliczono również instytucje administracji publicznej związane z weterynarią. Od grupy pracodawców uzyskano 236 wypełnionych kwestionariuszy.

Organizacje konsumenckie reprezentowały związki rolników i hodowców oraz towarzystwa opieki nad zwierzętami, ochrony konsumenta i ochrony środowiska. Od przedstawicieli organizacji konsumenckich uzyskano 111 wypełnionych kwestionariuszy.

W 2002 r. ukazał się obszerny, liczący 116 stron, raport Nomismy (1) z przeprowadzonych badań. Zawiera on wiele interesujących wyników, których nie sposób omówić w ramach krótkiego artykułu. Z tego względu w niniejszym opracowaniu postanowiliśmy przedstawić jedynie wybrane wyniki drugiej fazy badań, pozwalające na ogólną ocenę perspektyw zawodu weterynaryjnego.

Wyniki zamieszczone w tabeli 1 generalnie wskazują, że oczekuje się wzrostu liczby osób zatrudnionych w zawodzie weterynaryjnym do 2020 r. Spośród ogółu ankietowanych lekarzy wet. 58% przewiduje wzrost zatrudnienia, przy czym zdaniem 17,3% wzrost ten będzie wysoki. Bardziej optymistycznie nastawieni są pracodawcy, spośród których aż 76,1% oczekuje wzrostu liczby zatrudnionych, z czego 14,5% wysokiego wzrostu. Większość przedstawicieli organizacji konsumenckich (łącznie 54,1% osób) również uważa, że w przyszłości dojdzie do wzrostu liczby zatrudnionych lekarzy wet. Wydaje się, że pomiędzy krajami UE i nie należącymi do Unii nie występują zasadnicze różnice w zakresie tych przewidywań (tab. 1).

Interesujące są wyniki dotyczące przewidywanych zmian w liczbie za-

Tab. 5. Główne wyzwania i przewidywane trudności stojące przed zawodem weterynaryjnym do 2020 r. – wyniki ankiety dla lekarzy weterynarii

Czynnik	Kraje należące do UE (%)	Kraje nie należące do UE (%)	Razem (%)
Duża konkurencja – zbyt wielu lekarzy weterynarii	29,9	22,2	28,4
Zmiany w produkcji zwierzęcej – spadek pogłowia zwierząt, produkcji i konsumpcji	6,4	13,3	7,8
Konieczność zwracania uwagi na potrzeby rynku	4,7	1,9	4,2
Poprawa fachowości przed i po ukończeniu studiów	3,6	3,1	3,5
Nowe zmiany w rolnictwie	3,9	0,9	3,3
Konkurencja ze strony innych zawodów	3,7	0,9	3,2
Mała liczba lekarzy wet. w niektórych dziedzinach	3,7	0,0	3,0
Wzrastająca potrzeba specjalizacji	3,3	1,2	2,9
Wstąpienie do UE / globalizacja	1,4	6,2	2,4
Obniżanie się proporcji mężczyźni : kobiety	1,7	5,2	2,4
Prawo i biurokracja	2,0	2,5	2,1
Wzrost znaczenia jakości i bezpieczeństwa żywności	2,1	1,1	1,9
Wzrost znaczenia ochrony zdrowia publicznego	1,6	0,4	1,4
Zła sytuacja ekonomiczna / spadek popytu	1,0	1,5	1,1
Szerzenie się nowych chorób	0,3	3,2	0,9
Spadek siły nabywczej właścicieli zwierząt	0,8	0,7	0,8
Inne	18,9	16,1	18,4
Brak odpowiedzi	11,0	19,6	12,3
Razem	100,0	100,0	100,0

Tab. 6. Główne wyzwania i przewidywane trudności stojące przed zawodem weterynaryjnym do 2020 r. – wyniki ankiety dla pracodawców

Czynnik	Kraje należące do UE (%)	Kraje nie należące do UE (%)	Razem (%)
Duża konkurencja – zbyt wielu lekarzy weterynarii	33,7	10,5	30,0
Konieczność zwracania uwagi na potrzeby rynku	7,9	4,7	7,4
Brak wiedzy / specjalizacji	7,0	5,5	6,7
Wzrost znaczenia jakości i bezpieczeństwa żywności	4,5	14,9	6,2
Zmiany w produkcji zwierzęcej – spadek pogłowia zwierząt, produkcji i konsumpcji	6,2	0,0	5,2
Wstąpienie do UE / globalizacja	2,7	8,8	3,7
Zła sytuacja ekonomiczna / spadek popytu	3,5	3,7	3,5
Zmiany w rolnictwie / hodowli	3,9	0,0	3,3
Prawo i biurokracja	2,6	5,0	3,0
Konkurencja ze strony innych zawodów	3,3	0,0	2,8
Potrzeba fachowości w innych dziedzinach (marketing, ekonomia)	2,3	0,0	2,0
Szerzenie się nowych chorób	0,0	8,4	1,4
Obniżanie się proporcji mężczyźni : kobiety	0,9	3,4	1,3
Inne	14,4	30,0	16,9
Brak odpowiedzi	7,1	5,1	6,6
Razem	100,0	100,0	100,0

Tab. 7. Czynniki stwarzające największe możliwości dla zawodu weterynaryjnego przy podejmowaniu pracy do 2020 r. – wyniki ankiety dla lekarzy weterynarii

Czynnik	Kraje należące do UE (%)	Kraje nie należące do UE (%)	Razem (%)
Możliwości związane z jakością i bezpieczeństwem żywności	21,5	8,9	19,0
Szerzenie się nowych / starych chorób	14,6	17,5	15,2
Możliwości związane z ochroną zdrowia publicznego	8,8	3,2	7,7
Możliwości związane ze zwierzętami towarzyszącymi	6,1	5,6	6,0
Poprawa sytuacji ekonomicznej / wzrost popytu	2,8	9,8	4,1
Wzrost zapotrzebowania na specjalizację	4,3	2,3	3,9
Poszerzenie rynku (przystąpienie do UE / globalizacja)	2,4	6,6	3,2
Możliwości związane z ochroną środowiska	1,7	6,1	2,5
Możliwości związane z dobrostanem zwierząt	2,3	2,2	2,3
Medycyna prewencyjna	1,7	3,8	2,1
Nowe metody w diagnostyce i technologii	1,9	2,9	2,1
Nowe przepisy prawne	1,5	2,0	1,6
Możliwości związane ze zdrowiem stada	1,3	0,5	1,2
Zmiany w rolnictwie / hodowli	0,8	1,9	1,0
Możliwości związane z nauką i postępem	1,1	0,8	1,0
Poprawa systemu edukacji akademickiej	0,9	0,3	0,8
Możliwości związane ze zwierzętami egzotycznymi	0,1	0,8	0,3
Inne	8,6	6,1	8,1
Brak odpowiedzi	17,6	18,7	17,9
Razem	100,0	100,0	100,0

trudnionych lekarzy weterynarii w poszczególnych dziedzinach ich aktywności zawodowej. Przy analizie wyników zbiorczych (dla wszystkich krajów i wszystkich grup respondentów) okazało się, że największego wzrostu zatrudnienia oczekuje się w następujących obszarach: jakości i bezpieczeństwa żywności (77,8%), ochrony zdrowia publicznego (61,1%), lecznictwa zwierząt egzotycznych (58,7%), ochrony środowiska (56,7%), dobrostanu zwierząt (54,8%) i lecznictwa zwierząt towarzyszących (52,6%). Spadku zatrudnienia oczekuje się głównie w dziedzinie eksperymentowania na zwierzętach, zdrowia stada oraz hodowli zwierząt. Przeprowadzenie szczegółowych porównań pomiędzy przewidywaniami poszczególnych grup respondentów w krajach UE oraz krajach do niej nie należących umożliwiają wyniki przedstawione w tabelach 2-4.

W tabelach 5 i 6 podano wymieniane najczęściej przez respondentów na pierwszym miejscu wyzwania i trudności stojące przed zawodem weterynaryjnym w długim okresie, tj. do 2020 r. Ponad 28% ankietowanych lekarzy wet. najbardziej obawia się w przyszłości dużej konkurencji na rynku pracy ze strony swoich kolegów po fachu. Obawy te w większym stopniu dotyczą lekarzy wet. pracujących w UE, z których

stosunkowo wielu (3,7%) niepokoi się również konkurencją ze strony innych zawodów (tab. 5). W krajach nie należących do UE ponad dwukrotnie częściej (13,3%) niż w krajach unijnych (6,4%) przyczyną niepokoju są zagrożenia związane ze spadkiem pogłowia zwierząt, produkcji i konsumpcji (tab. 5).

Przedstawiciele pracodawców wśród wyzwań i trudności dla zawodu weterynaryjnego najczęściej wymieniali dużą konkurencję na rynku pracy, zwiększoną konieczność dostrzegania potrzeb rynku oraz brak wiedzy i specjalizacji. W krajach nie należących do UE pracodawcy znacznie rzadziej wskazywali na trudności związane konkurencją wśród lekarzy wet., natomiast częściej upatrywali zagrożeń we wzroście znaczenia jakości i bezpieczeństwa żywności, związanych z wstąpieniem do UE i globalizacją rynku oraz szerzeniem się nowych chorób (tab. 6).

Wśród czynników stwarzających największe możliwości dla zawodu weterynaryjnego przy podejmowaniu pracy do 2020 r. lekarze weterynarii najczęściej wymieniali jakość i bezpieczeństwo żywności, szerzenie się nowych i starych chorób zwierząt oraz ochronę zdrowia publicznego (tab. 7 – wyniki zbiorcze dla wszystkich krajów

uczestniczących w projekcie). W krajach nie należących do Unii najczęściej wymieniano szerzenie się nowych i starych chorób zwierząt, a następnie poprawę sytuacji ekonomicznej kraju i wzrost popytu oraz jakość i bezpieczeństwo żywności (tab. 7).

Wyniki ankiety dla pracodawców (tab. 8) wskazują, że oczekują oni nowych możliwości dla zawodu weterynaryjnego przede wszystkim w dziedzinie jakości i bezpieczeństwa żywności. Dotyczy to obu porównywanych grup krajów. W krajach UE na kolejnych miejscach wymienia się możliwości związane z lecznictwem zwierząt towarzyszących, szerzeniem się nowych i starych chorób zwierząt oraz ochroną zdrowia publicznego. W krajach nie należących do Unii wiele pozytywnych oczekiwań łączy się z poszerzeniem rynku spowodowanym wstąpieniem do Unii. Na kolejnych miejscach wymieniane są: szerzenie się chorób zwierząt i ochrona środowiska (tab. 8).

Przedstawiciele organizacji konsumenckich w krajach UE wśród dziedzin, w których oczekiwać można wzrostu znaczenia zawodu weterynaryjnego do 2020 r. najczęściej na pierwszym miejscu wymieniają bezpieczeństwo żywności w związku z rozwojem koncepcji nadzoru weterynaryjnego „od obory do talerza”. Na drugim miejscu plasują zdrowie i dobrostan zwierząt,

a na trzecim jakość przetworzonej żywności pochodzenia zwierzęcego (tab. 9). W krajach nie należących do UE wzrostu znaczenia lekarzy weterynarii oczekuje się przede wszystkim w dziedzinie zdrowia i dobrostanu zwierząt, a następnie bezpieczeństwa żywności, zwalczania nowo pojawiających się chorób i jakości surowców pochodzenia zwierzęcego (tab. 9).

Podsumowanie

1. Z przeprowadzonych badań (1) wynika, że:

a) Perspektywy dla zawodu weterynaryjnego w Europie do roku 2020 przedstawiają się korzystnie.

b) Oczekuje się wzrostu liczby zatrudnionych lekarzy, szczególnie w zakresie jakości i bezpieczeństwa żywności, ochrony zdrowia publicznego, ochrony środowiska oraz dobrostanu zwierząt.

c) Zarówno przedstawiciele zawodu weterynaryjnego, jak i ich pracodawcy najbardziej obawiają się w przyszłości nadmiaru lekarzy wet. na rynku pracy i związanej z tym silnej konkurencji.

d) Oczekuje się, że dziedziną, w której pojawi się najwięcej nowych możliwości dla zawodu weterynaryjnego w Europie jest jakość i bezpieczeństwo żywności.

2. W celu lepszego przygotowania absolwentów polskich wydziałów weterynaryjnych do przyszłych potrzeb europejskiego rynku pracy w programach studiów oraz prac badawczych znacznie więcej uwagi niż dotychczas powinno się poświęcać takim dziedzinom, jak: higiena i bezpieczeństwo żywności, ochrona zdrowia publicznego, ochrona środowiska oraz dobrostan zwierząt. Dziedziny te wydają się obecnie w Polsce niedoceniane. Świadczą o tym badania ankietowe absolwentów polskich wydziałów weterynaryjnych, opisane wcześniej w Medycynie Weterynaryjnej (2). Wyniki tych badań wykazały, że dominującą formą aktywności zawodowej lekarzy weterynarii w Polsce jest obecnie leczenie małych zwierząt. Wiedzę z tego zakresu absolwenci uważają za najbardziej istotną i sądzą, że w tej dziedzinie występuje największa potrzeba zmian w zakresie zdobywania informacji, umiejętności i wiedzy specjalistycznej. Dopiero w dalszej kolejności wskazywano na potrzebę zdobywania wiedzy w zakresie epidemiologii oraz higieny żywności.

Tab. 8. Czynniki stwarzające największe możliwości dla zawodu weterynaryjnego przy podejmowaniu pracy do 2020 r. – wyniki ankiety dla pracodawców

Czynnik	Kraje należące do UE (%)	Kraje nie należące do UE (%)	Razem (%)
Możliwości związane z jakością i bezpieczeństwem żywności	26,4	29,6	26,9
Możliwości związane ze zwierzętami towarzyszącymi	10,5	3,4	9,4
Szerzenie się nowych / starych chorób	6,7	9,3	7,1
Możliwości związane z ochroną zdrowia publicznego	6,6	0,0	5,5
Nowe metody w diagnostyce i technologii	5,4	0,0	4,6
Poszerzenie rynku (przystąpienie do UE / globalizacja)	0,8	17,2	3,4
Możliwości związane z ochroną środowiska	2,4	6,5	3,1
Medycyna prewencyjna	2,3	3,4	2,5
Możliwości związane z dobrostanem zwierząt	2,6	0,4	2,3
Poprawa sytuacji ekonomicznej / wzrost popytu	1,4	5,0	2,0
Nowe przepisy prawne	2,2	0,0	1,8
Wzrost zapotrzebowania na specjalizację	1,4	3,0	1,7
Możliwości związane ze zwierzętami egzotycznymi	1,8	0,0	1,5
Możliwości związane ze zdrowiem stada	0,7	1,7	0,9
Możliwości związane z nauką i postępem	0,6	0,0	0,5
Zmiany w rolnictwie / hodowli	0,4	0,0	0,3
Inne	14,8	10,5	14,1
Brak odpowiedzi	13,0	10,0	12,4
Razem	100,0	100,0	100,0

Tab. 9. Dziedziny, w których oczekiwać można wzrostu znaczenia zawodu weterynaryjnego do 2020 r. – wyniki ankiety dla przedstawicieli organizacji konsumenckich

Dziedzina	Kraje należące do UE (%)	Kraje nie należące do UE (%)	Razem (%)
Bezpieczeństwo żywności (koncepcja „od obory do talerza”)	58,9	31,6	53,9
Zdrowie i dobrostan zwierząt	24,0	43,0	27,5
Jakość przetworów spożywczych pochodzenia zwierzęcego	10,6	0,0	8,7
Wyłaniające się choroby	1,8	10,6	3,4
Jakość surowców spożywczych pochodzenia zwierzęcego	1,2	10,6	2,9
Weterynaryjna ochrona zdrowia publicznego	2,2	3,9	2,5
Brak odpowiedzi	1,3	0,0	1,1
Inne	0,0	0,3	0,0
Razem	100,0	100,0	100,0

Piśmiennictwo

- Nomisma Report: VET 2020. Development of European Educational Strategies: Design of Veterinarian Profiles Identified by Market Needs for the Year 2020. September 2002.
- Szczawiński J., Kita J., Czapska A.: Ocena nauczania na polskich wydziałach medycyny weterynaryjnej na podstawie ankiet absolwentów. Medycyna Wet. 2002, 58, 470-473.
- Szczawiński J., Kita J., Kaba J.: Zawód weterynaryjny w świetle wyników projektu VET 2020. Medycyna Wet. 2003, 59, 444-447.

Adres autora: prof. dr hab. Jacek Szczawiński, ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa; e-mail: szczawiński@alpha.sggw.waw.pl